

Ομιλία Γιάννου Παπαντωνίου

στην ημερίδα του ΚΕΠΠ,
με θέμα:

«Ελληνική Οικονομία: Η Επόμενη Μέρα»

Αμφιθέατρο Μεγάρου Καρατζά
Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος

Τετάρτη 15 Σεπτεμβρίου 2010

Ανάπτυξη, η Μόνη Λύση: για ένα Εθνικό Μνημόνιο

Η ελληνική οικονομία οδηγήθηκε τα τελευταία χρόνια στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Η απουσία διαρθρωτικών αλλαγών και η πελατειακή διαχείριση της κρατικής εξουσίας εξασθένησαν την ανταγωνιστικότητα. Οι εισαγωγές διογκώθηκαν, με αποτέλεσμα το διπλασιασμό του εξωτερικού ελλείμματος. Η χώρα άρχισε να ζει πολύ πάνω από τις δυνατότητές της. Οι καταναλωτικές και επενδυτικές ανάγκες καλύπτονταν από υπέρμετρο δανεισμό τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα, προκαλώντας εκρηκτική αύξηση του δημόσιου χρέους. Ακόμα και με τις καλύτερες προϋποθέσεις, δηλαδή με πιστή εφαρμογή των όρων του Μνημονίου για το δάνειο των 110 δις ευρώ που συμφωνήθηκε με την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), το χρέος το 2012 θα ανέλθει στο πρωτοφανές, για ευρωπαϊκή χώρα, ύψος του 150% του ΑΕΠ.

Για να μας δανείσουν οι διεθνείς αγορές με αυτό το δημοσιονομικό δεδομένο, θα πρέπει να έχουν πεισθεί ότι έχει δημιουργηθεί ισχυρή αναπτυξιακή δυναμική, ικανή να επιτρέψει στην Ελλάδα να αποπληρώσει το χρέος της.

Αν δεν πεισθούν και τα επιτόκια δανεισμού παραμένουν σε απαγορευτικά επίπεδα, οι διεθνείς οργανισμοί (ΕΕ, ΔΝΤ, ΕΚΤ) θα πρέπει να συνεχίσουν τη στήριξη χορηγώντας νέο δάνειο. Στην αντίθετη, απευκταία περίπτωση, η Ελλάδα θα οδηγηθεί σε αναδιάρθρωση του χρέους, δηλαδή σε κάποια μορφή χρεοκοπίας, θέτοντας σε αμφισβήτηση την ίδια τη συμμετοχή στην Ευρωζώνη, άποψη που συνεχίζουν να διατυπώνουν ισχυροί παράγοντες των αγορών.

Η επιβίωση της ελληνικής οικονομίας μέχρι σήμερα οφείλεται στη συμμετοχή στην Ευρωζώνη. Χωρίς τη στήριξη που μας παρασχέθηκε και, κυρίως, τη χρηματοδότηση του τραπεζικού συστήματος από την ΕΚΤ με κεφάλαια που προσεγγίζουν το 50% του ελληνικού ΑΕΠ, η χώρα θα είχε χρεοκοπήσει με κίνδυνο να αναγκαστεί να εγκαταλείψει την Ευρωζώνη. Το νέο νόμισμα, που θα αντικαθιστούσε το ευρώ, θα ήταν υποτιμημένο κατά περίπου 40%, με αποτέλεσμα την πτώση των εισοδημάτων και του βιοτικού επιπέδου κατά τουλάχιστον 15%. Η κατάρρευση της ζήτησης, και ιδιαίτερα της κατανάλωσης, θα προκαλούσε έκρηξη της ανεργίας λόγω κλεισίματος δεκάδων χιλιάδων επιχειρήσεων. Το δημόσιο χρέος, αποτιμημένο στο νέο φθηνότερο νόμισμα, θα έφτανε το 190% του ΑΕΠ επισημοποιώντας την αποκοπή από τις διεθνείς αγορές, όπως συνέβη στην Αργεντινή. Το επιχείρημα ότι η υποτίμηση θα ενίσχυε την ανταγωνιστικότητα είναι σαθρό. Ισχύει μόνο πολύ βραχυπρόθεσμα, διότι η μεγάλη μείωση των πραγματικών εισοδημάτων θα οδηγούσε σε πληθωριστικές μισθολογικές αυξήσεις που θα εξανέμιζαν το ανταγωνιστικό όφελος προκαλώντας παράλληλα μεγάλη αύξηση των επιτοκίων για τη στήριξη του νέου νομίσματος. Η χώρα θα καταδικαζόταν σε μακρόχρονη στασιμότητα.

Η ένταξη στην Ευρωζώνη αποτελεί κορυφαίο γεγονός της μεταπολίτευσης. Δημιούργησε συνθήκες ισχυρής ανάπτυξης και σημαντικής ανόδου του βιοτικού επιπέδου και της απασχόλησης. Επιπλέον, όταν ο δημοσιονομικός εκτροχιασμός οδήγησε σε κατάρρευση της εμπιστοσύνης, προσέφερε ασπίδα προστασίας αποτρέποντας σενάρια καταστροφής.

Υπάρχει μια τάση να διαχέονται οι ευθύνες για τη σημερινή κρίση, και τις θεραπείες-σοκ που εφαρμόζονται, σε όλες τις κυβερνήσεις του πρόσφατου παρελθόντος. Ποια σχέση, όμως, μπορεί να έχουν οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ της προηγούμενης δεκαετίας, που προχώρησαν συναινετικά σε πραγματικές μεταρρυθμίσεις υλοποιώντας ένα αναπτυξιακό σχέδιο, με την κυβέρνηση της ΝΔ, που όχι μόνο ανέστειλε κάθε μεταρρυθμιστική προσπάθεια, αλλά απαξίωσε, με πελατειακές λογικές, το κράτος και τους θεσμούς; Η αλήθεια είναι ότι

επιβεβαιώθηκε, για μια ακόμα φορά, το εκκρεμές της ελληνικής ιστορίας. Μια κυβέρνηση κάνει δύο βήματα μπροστά, ενώ η επόμενη τρία βήματα πίσω.

Τα σενάρια καταστροφής ανήκουν, προς το παρόν, στο χώρο της επιστημονικής φαντασίας. Είναι απίθανο να συμβούν. Θα γίνουν, όμως, επίκαιρα αν, τα επόμενα δύο χρόνια, η Ελλάδα δεν κατορθώσει να επιστρέψει στις διεθνείς αγορές και αναγκαστεί να προσφύγει σε αναδιάρθρωση του χρέους.

Για το λόγο αυτό, δεν υπάρχουν περιθώρια αποτυχίας.

Όσο και αν φαίνεται παράδοξο, μέτρο της επιτυχίας είναι το κόστος δανεισμού. Παρά τις θετικές δηλώσεις Ευρωπαίων αξιωματούχων, το επιτόκιο των δεκαετών ομολόγων για την Ελλάδα παραμένουν στο 11,5% σε σύγκριση με 2,5% για τη Γερμανία και τις περισσότερες χώρες της Ευρωζώνης, και 4% - 5,5% για τις άλλες χώρες του Νότου.

Στο ερώτημα πως θα ανακτηθεί η εμπιστοσύνη των διεθνών αγορών, η απάντηση είναι: όταν ανακτήσουμε εμπιστοσύνη στις δυνάμεις μας. Όταν πιστέψουμε στις αναπτυξιακές δυνατότητες της χώρας, στην αποδοτικότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου. Όταν δημιουργηθεί ισχυρή αναπτυξιακή δυναμική και διαμορφωθεί προοπτική ανάκαμψης, ώστε να πεισθούν οι διεθνείς αγορές ότι η Ελλάδα θα διαθέτει τους πόρους για να αποπληρώσει το χρέος της.

Μόνο η ισχυρή ανάπτυξη μπορεί να αποκαταστήσει συνθήκες εμπιστοσύνης. Τα εισπρακτικά και ταμειακά μέτρα από μόνα τους δεν οδηγούν πουθενά.

Η κυβέρνηση έχει προωθήσει σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές, κυρίως στο ασφαλιστικό σύστημα και τις οδικές μεταφορές, οι οποίες ευνοούν την οικονομική ανάκαμψη. Η χώρα βρίσκεται σε σωστό δρόμο.

Όμως, η κινητοποίηση των παραγωγικών δυνάμεων απαιτεί μια νέα αναπτυξιακή πολιτική. Στο σημείο αυτό, ο σχεδιασμός του Μνημονίου είναι ανεπαρκής. Οι φορολογικές επιβαρύνσεις, ιδιαίτερα στην κατανάλωση, προκαλούν μεγάλη ύφεση και αποθαρρύνουν επενδυτικές πρωτοβουλίες. Χρειάζεται εθνικό σχέδιο ανάπτυξης. Χρειάζεται ένα εθνικό Μνημόνιο.

Η μείωση της φορολογίας στην επενδυτική και επιχειρηματική δράση και η αναστολή επιβολής νέων φόρων έχουν κρίσιμη σημασία για την επίσπευση της ανάκαμψης. Χαίρομαι που το αναγνώρισε, στην ομιλία του στη Θεσσαλονίκη, ο Πρωθυπουργός. Το δημοσιονομικό κόστος της φορολογικής ελάφρυνσης, στο μέτρο που δεν αποσβεστεί από την ίδια την ανάκαμψη, πρέπει να καλυφθεί από πρόσθετες μειώσεις δημοσίων δαπανών. Οι διοικητικές δομές της χώρας παραμένουν σπάταλες. Γιατί στην Ελλάδα η αναλογία διδακτικού προσωπικού προς μαθητές στην εκπαίδευση είναι πολλαπλάσια σε σχέση με τη Φιλανδία; Γιατί η αναλογία ανάμεσα σε αξιωματικούς και οπλίτες στις Ένοπλες Δυνάμεις είναι αντίστοιχα υπερβολική;

Εξίσου κρίσιμη είναι η απελευθέρωση της οικονομίας από τα δεσμά ενός ξεπερασμένου κρατισμού. Η υπερρύθμιση, δηλαδή η υπερβάλλουσα γραφειοκρατία, καταπνίγει την επιχειρηματική πρωτοβουλία και αναστέλλει καινοτόμες δράσεις.

Οι βασικοί άξονες που πρέπει να ακολουθήσει η αναπτυξιακή πολιτική είναι οι εξής:

Πρώτον, μείωση της φορολογίας στις επενδυτικές και επιχειρηματικές δράσεις και αναστολή νέων φορολογικών επιβαρύνσεων. Κάλυψη ενδεχόμενου δημοσιονομικού κόστους με μέτρα περιορισμού της σπατάλης στο δημόσιο.

Δεύτερον, απλοποίηση διοικητικών διαδικασιών και κατάργηση γραφειοκρατικών εμποδίων στην επιχειρηματική δράση. Το νομοσχέδιο που

προωθεί η κυβέρνηση για τις μεγάλες επενδύσεις πρέπει να εφαρμοστεί γενικά, ώστε να περιληφθούν οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Η απελευθέρωση της επιχειρηματικότητας θα συμβάλει στην ανάδειξη ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων τόσο σε παραδοσιακούς τομείς, όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία και τα τρόφιμα, όσο και σε περισσότερο καινοτόμες κατευθύνσεις, όπως η ανανεώσιμη ενέργεια και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Τρίτον, ενίσχυση του ανταγωνισμού. Το άνοιγμα των αγορών ενθαρρύνει την επιχειρηματικότητα και δημιουργεί νέες επενδυτικές ευκαιρίες. Η προσπάθεια δεν εξαντλείται στο άνοιγμα των κλειστών επαγγελμάτων. Πρέπει να εξαλειφθούν οι υφιστάμενοι περιορισμοί στον ανταγωνισμό, ιδιαίτερα σε προστατευμένους τομείς, όπως η εμπορία καυσίμων και η ακτοπλοΐα (cabotage).

Πρέπει, επίσης να επιταχυνθούν οι διαδικασίες απονομής διοικητικής και φορολογικής δικαιοσύνης. Οι τεράστιες καθυστερήσεις που παρατηρούνται διαμορφώνουν καθεστώς αβεβαιότητας προκαλώντας αναστολές και δυσλειτουργίες στις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Η δικαιοσύνη πρέπει να έχει προτεραιότητα στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού του κράτους και των θεσμών. Επιβάλλεται όχι μόνο αναθεώρηση της δικονομίας, αλλά και αναβάθμιση της οργάνωσης και της τεχνολογίας.

Τέλος, πρέπει το ταχύτερο δυνατό να ληφθούν αποφάσεις στρατηγικού προσανατολισμού σε τομείς όπως οι τράπεζες, η ενέργεια και οι νέες τεχνολογίες. Στη συζήτηση για τις τράπεζες και ενδεχόμενες συγχωνεύσεις, συνεχίζουν να προβάλλονται ιδέες για συγκρότηση δημόσιου πυλώνα. Όσο γρηγορότερα συνειδητοποιήσουμε ότι ανήκουμε σε μια νομισματική ένωση, η οποία αναπόδραστα οδηγεί στη δημιουργία ισχυρών ομίλων, ικανών να ανταγωνιστούν σε παγκόσμια κλίμακα, τόσο ευνοϊκότερο θα είναι το μέλλον του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι ελληνικές τράπεζες πρέπει οι ίδιες να αναλάβουν πρωτοβουλίες ενίσχυσης της θέσης τους.

Στον τομέα της ενέργειας, το δυναμικό της χώρας, στηριγμένο κυρίως στο λιγνίτη και το πετρέλαιο, απαξιώνεται με ραγδαίους ρυθμούς λόγω της στροφής σε καθαρότερες πηγές για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και της ρύπανσης του περιβάλλοντος. Απαιτούνται τεράστιες νέες επενδύσεις στο φυσικό αέριο, τους υδάτινους πόρους και τις ανανεώσιμες πηγές για την προσαρμογή του ενεργειακού συστήματος στις νέες συνθήκες. Στην προσπάθεια αυτή πρέπει, και μπορεί, να συμβάλει ο ιδιωτικός τομέας μέσα από τις διαδικασίες απελευθέρωσης της ενεργειακής αγοράς και μερικής ιδιωτικοποίησης της ΔΕΗ. Η νέα ΔΕΗ, με σημαντική δημόσια συμμετοχή, θα παραμείνει ισχυρός παίκτης στο σύστημα, όπως εξάλλου συμβαίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες που έχουν ήδη προωθήσει τις αναγκαίες αλλαγές.

Για τις νέες τεχνολογίες, έχουν κρίσιμη σημασία η κατάργηση γραφειοκρατικών εμποδίων για την ανάπτυξη καινοτόμων πρωτοβουλιών και η εξασφάλιση χρηματοδότησης για την έναρξη λειτουργίας νέων επιχειρήσεων. Προς αυτήν την κατεύθυνση, πρέπει να επιδιωχθεί η αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού της χώρας, καθώς και της διασποράς, με ενίσχυση των δυνατοτήτων σύνδεσης της έρευνας με την παραγωγή. Υπάρχουν πρότυπα σε πολλές προηγμένες χώρες. Οι βρετανικές Επιστημονικές Πόλεις και οι γαλλικοί Πόλοι Ανταγωνιστικότητας, που συγκεντρώνουν επιστήμονες και επιχειρηματίες για την προώθηση καινοτόμων επενδυτικών σχεδίων, θα μπορούσαν να αποτελέσουν οδηγό για τη χώρα μας. Οι νέες τεχνολογίες και η καινοτομία έχουν καθοριστική σημασία για την ανταγωνιστικότητα και την εξωστρέφεια της οικονομίας. Η ανάπτυξη, για να έχει προοπτική, πρέπει να έχει εξαγωγικό προσανατολισμό.

Παράλληλα με την προώθηση μιας νέας αναπτυξιακής πολιτικής, η Ελλάδα πρέπει να προχωρήσει αμέσως στον εκσυγχρονισμό του συστήματος κοινωνικής προστασίας για την αντιμετώπιση των ρηγμάτων που προκαλεί η οικονομική κρίση. Τα φαινόμενα φτώχειας πολλαπλασιάζονται ενώ η ανεργία αυξάνεται κατακόρυφα. Δεδομένου ότι οι δημοσιονομικοί πόροι είναι ανεπαρκείς, η

προσπάθεια πρέπει να επικεντρωθεί σε συγκεκριμένες παρεμβάσεις στη λειτουργία των διοικητικών συστημάτων ώστε να αποδόσει σε σύντομο χρονικό διάστημα. Χρειάζεται άμεσος επανασχεδιασμός της επιδοματικής πολιτικής με στόχευση τους συμπολίτες μας που βρίσκονται σε αδύναμη θέση καθώς και την αντιμετώπιση νέων θυλάκων φτώχειας. Η θεσμοθέτηση ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος μπορεί να συμβάλει σε αυτήν την κατεύθυνση.

Στο κρίσιμο μέτωπο της ανεργίας, έχει σημασία η άμεση ένταξη των ανέργων, ιδιαίτερα στις νέες ηλικίες, σε προγράμματα εποχιακής απασχόλησης, καθώς επίσης και σε προγράμματα επιμόρφωσης και κατάρτισης για να διευκολυνθεί η επάνοδος στην αγορά εργασίας. Πρέπει να επιδιωχθεί η ταχύτερη δυνατή αξιοποίηση των σχετικών ευρωπαϊκών κονδυλίων. Θα πρέπει, επίσης, να εξαντληθούν τα περιθώρια παροχής φορολογικών κινήτρων στις επιχειρήσεις για διατήρηση ή δημιουργία θέσεων εργασίας.

Η αναπτυξιακή πολιτική έχει μια σημαντική στρατηγική παράμετρο που αναφέρεται στη θέση της Ελλάδας στην ευρύτερη περιοχή. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 οι ελληνικές επιχειρήσεις πραγματοποίησαν σημαντικά εξαγωγικά και επενδυτικά ανοίγματα στις βαλκανικές χώρες και στην Τουρκία, διευρύνοντας την οικονομική "ενδοχώρα" και ενισχύοντας τη διεθνή μας θέση, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της ΕΕ. Οι συνθήκες, σήμερα, είναι βέβαια διαφορετικές. Οι βαλκανικές χώρες έχουν ξεπεράσει το στάδιο μετάβασης από τον υπαρκτό σοσιαλισμό, ενώ η Τουρκία μετέχει στην ομάδα των 20 ισχυρότερων οικονομιών του πλανήτη (G20) και εξελίσσεται σε περιφερειακή δύναμη.

Οι αλλαγές αυτές δεν πρέπει να μας ωθήσουν σε μια εθνοκεντρική αντίληψη της αναπτυξιακής μας πορείας. Στο σύγχρονο κόσμο, η αντίληψη αυτή οδηγεί στην περιθωριοποίηση και την παρακμή. Αντίθετα, πρέπει να επιμείνουμε στην ενίσχυση της παρουσίας μας στην περιοχή, δημιουργώντας δεσμούς και ερείσματα που θα επιταχύνουν την αναπτυξιακή διαδικασία διευρύνοντας τους διεθνείς ορίζοντες της χώρας.

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει πολλά ανοικτά εθνικά θέματα. Θέματα που αγγίζουν την κυριαρχία και την ανεξαρτησία. Η οικονομία, παράλληλα με τη διπλωματία, έχει κρίσιμη συμμετοχή στην προστασία και προώθηση των εθνικών μας συμφερόντων.

Βιώνουμε τη μεγαλύτερη κρίση της μεταπολίτευσης. Οι κρίσεις δεν έχουν βέβαιες ή προβλέψιμες εκβάσεις. Υπάρχουν θετικά και αρνητικά ενδεχόμενα. Η επόμενη μέρα της ελληνικής οικονομίας πρέπει να συνδεθεί με επενδύσεις, ανάκαμψη και δρομολόγηση ισχυρής αναπτυξιακής διαδικασίας. Η εξέλιξη αυτή είναι η μόνη ικανή να αποτρέψει τη χρεοκοπία και να εξασφαλίσει προοπτική ευημερίας, κοινωνικής δικαιοσύνης και διεθνούς καταξίωσης.

Η προσπάθεια θα είναι επίπονη και μακρόχρονη. Χρειάζεται απελευθέρωση της οικονομίας, κινητοποίηση της επιχειρηματικότητας και του εργατικού δυναμικού, στροφή στους τομείς του μέλλοντος και στις νέες τεχνολογίες. Η αναβάθμιση του κοινωνικού κράτους αποτελεί συστατικό στοιχείο αυτής της προσπάθειας. Στόχος είναι η βελτίωση της ζωής του πολίτη.

Μπορούμε να πετύχουμε. Το έχουμε αποδείξει πολλές φορές στο παρελθόν, όταν συμπορεύθηκαν οι δημιουργικές δυνάμεις της κοινωνίας, ενεργοποιήθηκαν οι πολίτες και επικράτησε αξιοκρατία.

Εξάλλου, δεν έχουμε δικαίωμα να αποτύχουμε. Το οφείλουμε στην ιστορία μας. Το οφείλουμε στους εαυτούς μας. Το οφείλουμε, κυρίως, στη νέα γενιά που αξίζει, και ονειρεύεται, ένα καλύτερο μέλλον. Ένα μέλλον δημιουργικό και αισιόδοξο.